

6. Шмоллеръ Г. Народное хозяйство, наука о народномъ хозяйствѣ и ея методы. – хозяйство, нравы и право. – раздѣление труда / Шмоллеръ Г. – М.: Изданіе К.Т. Солдатенкова, 1902. – Вып. XI. – 368 с.
7. Государственное регулирование рыночной экономики: учебник / [под общ. ред. Кушлина В.И., Волгина Н.А.]. – М.: ОАО «НПО «Экономика», 2000. – 735 с.
8. Елистратовъ А.И. Основныя начала административнаго права / Елистратовъ А.И. – Изд. 2-е, исправл. и доп. – Москва: Изданіе Г.А. Лемана и С.И. Сахарова, 1917. – 294 с.
9. Górski J. Zarys historii ekonomii politycznej / Górski J. – Warszawa, 1984. – S. 57–58.
10. Kosowski T. Reglamentacja działalności gospodarczej w polskim administracyjnym prawie gospodarczym / T. Kosowski. – Wrocław, 2009. – 421 s.
11. Pieretiakowicz A. Podstawowe pojęcia prawa administracyjnego / Pieretiakowicz A. – Poznań, 1947. – S. 15.
12. Bigo T. Administracja przemysłu, handlu i górnictwa / Bigo T. / [red. M. Jaroszyński], Prawo administracyjne. – Warszawa, 1952. – S. 54.
13. Tokarczyk R. Współczesne doktryny polityczne / Tokarczyk R. – Lublin, 1984. – S. 272.
14. Штобер Р. Хозяйственно-административное право. Основы и проблемы. Мировая экономика и внутренний рынок / Штобер Р.; пер. с нем. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 400 с.
15. Kasznica S. Polskie prawo administracyjne / Kasznica S. – Poznań, 1946. S. 137.
16. Сперанский С.И. Учение М.М. Сперанского о праве и государстве: монографія / Сперанский С.И. – М.: Ось–89, 2009. – 224 с.
17. Столыпин П.А. Программа реформ. Документы и материалы / Столыпин П.А.: в 2 т. – [2-е изд.]. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 2011. – Т. 1. – 2011. – 764 с.
18. Берендтс Э.Н. О прошлом и настоящем русской администрации: (Записка, сост. в дек. 1903 г.) / Берендтс Э.Н. / Государственная публичная историческая библиотека России. – М.: СПб.: Тип. М.М. Стасюлевича, 2002. – 287 с.

УДК 351.746.1 (477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Приймаченко Д.В., д.ю.н., професор
Федотова І.О., к.ю.н., викладач

Академія митної служби України

В статті досліджується сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні. Автори роботи дають оцінку правовому регулюванню митних відносин у проекті нової редакції Митного кодексу України. Звертається увага на проблеми та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні.

Ключові слова: митні правовідносини, Митний кодекс України, проблеми, перспективи.

Приймаченко Д.В., Федотова И.А. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТАМОЖЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ / Академия таможенной службы Украины, Украина

В статье исследуется современное состояние и перспективы развития таможенных правоотношений в Украине. Авторы работы дают оценку правовому регулированию таможенных отношений в проекте новой редакции Таможенного кодекса Украины. Обращается внимание на проблемы и перспективы развития таможенных правоотношений в Украине.

Ключевые слова: таможенные правоотношения, Таможенный кодекс Украины, проблемы, перспективы.

Priymachenko D.V., Fedotova I.A. MODERN CONDITION AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT CUSTOMS LEGAL RELATIONS IN UKRAINE / Academy of the customs service of Ukraine, Ukraine

The article investigates modern state and prospects of development of customs relations in Ukraine. Author of the study give an estimate of the legal regulation of customs relations in the new draft Customs Code of Ukraine. Draws attention to the problems and prospects of development of customs relations in Ukraine.

Key words: legal customs, the Customs Code of Ukraine, problems and prospects.

В умовах демократичного, соціального, правового розвитку суспільства в Україні, становлення української державності актуальності набувають питання вдосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин у публічно-правовій сфері.

Правове поле стає підставою для запровадження нової системи державного управління, реформування та організації публічної влади, створення дієвого механізму захисту прав і свобод людини і громадянина. Зазначені тенденції вимагають здійснення комплексних теоретико-методологічних досліджень у сфері адміністративного, фінансового, митного права. Митні відносини, які виникають в Україні, де стрімко розвивається економіка, вимагають сучасної правової регламентації, закріплення, адже, від досконалого правового регулювання митних відносин залежить формування митної політики держави, захист національних інтересів України, забезпечення прав та інтересів громадян.

Теоретичним аспектам виникнення, розвитку та природі правовідносин присвячені роботи Н.Г. Александрова, С.С. Алексєєва, Л.Я. Гінцбурга, С.Ф. Качекьяна, Ю.Г. Ткаченко, Ю.К. Толстого, Р.О. Халфіної та інших провідних учених. Проблеми правового забезпечення митних відносин висвітлюють у своїх роботах Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, А.В. Мазур, М.Я. Настюк, В.В. Прокопенко, В.К. Шкарупа, М.Г. Шульга та інші провідні науковці. Вивченню питань аналізу норм проекту нової редакції Митного кодексу України присвячені роботи І.В. Міщенко, Г.Л. Карпенко, Л.О. Копцевої та інших дослідників митного права.

Метою статті є: дослідження сучасного стану розвитку митних правовідносин, аналіз правового забезпечення митних відносин, визначення проблемних питань у нормативному забезпеченні митної сфери, надання пропозицій щодо перспектив розвитку митних правовідносин в Україні.

Стан розвитку держави в сучасному світі визначається саме станом правового забезпечення існуючих у суспільстві відносин.

Правовідносини є складовою, необхідною частиною всієї системи суспільних зв'язків, що існують у даному класовому суспільстві. За своєю соціальною природою правовідносини представляють собою надбудовні явища, обумовлені у своєму існуванні та розвитку економічним базисом даного класового суспільства. Надбудовні тому, що, виступаючи як зв'язки між особами через їх права та обов'язки, правовідносини опосередковують державну волю, закріплену в юридичних нормах. Так само як і норми права, вони грають функціонально-організуючу, управлінську роль – роль ланцюга, що пов'язує суспільні відносини в єдиний злагоджений організм, причому такий, який органічно пов'язаний із забезпеченням класово визначеної свободи, активності учасників правовідносин [1, 334].

Р.О. Халфіна зазначає: “правовідносини, будучи реалізацією норми, представляють собою разом з тим і конкретні суспільні відносини, вбрані в правову форму” [2, 36].

Таким чином, можна стверджувати, що економічні відносини між країнами з приводу торгівлі та обміну товарами, що склалися історично та набувають актуальності у зв'язку з глобалізацією світової торгівлі, знаходять своє закріплення в нормах права. А суспільні відносини, що визначаються соціально-економічною сутністю держави та виникають з приводу переміщення товарів та предметів через державний кордон, є митними відносинами, для яких все більшого значення набуває досконала правова регламентація.

У науковій та юридичній літературі поняття “митних правовідносин” є дискусійним, так, наприклад, О.Ю. Бакаєва, Г.В. Матвієнко визначають, що: “митні правовідносини представляють собою суспільні відносини, що виникають у процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон та врегульовані нормами митного права” [3, 38]. Слід погодитись із В.В. Прокопенком, який пише, що “правильне та адекватне визначення поняття та змісту митних правовідносин дасть можливість сформулювати найбільш оптимальні завдання та зміст законодавчих актів, регулюючих порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон” [4, 9].

Тому “суперечливість” твердження про те, що митні правовідносини врегульовані саме митним правом, слід шукати в специфічності самої сфери митної діяльності. Адже в процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, крім митних, також виникають адміністративні, фінансові, кримінальні, цивільні правовідносини.

Норма права виступає регулятором митних відносин, тому однією з характерних особливостей митних правовідносин є нормативність. Слід погодитись з В.Я. Настюком, що “завдяки інформації, що міститься у законодавчій митній нормі й особливому характеру моделювання тих чи інших сторін митної справи Української держави, вона набуває властивості бути певним регулятором. Відбиваючи специфіку митної діяльності, митно-правова норма наповнюється відповідним змістом і отримує законодавчу форму вираження” [5, 148].

Питання митних правовідносин – одна з головних проблем митного права. Виявлення їх характеру, змісту, системи суб’єктів сприятиме відокремленню митного права від інших галузей системи права, з’ясуванню його функціонального призначення, особливості регламентації соціальних зв’язків. Митні відносини результат дії норм митного права. Але вони виникають із практичної діяльності відповідних суб’єктів [6, 3].

Узагальнюючи погляди науковців щодо визначення митного права в системі права України, слід погодитись з Т.О. Коломоєць, Г.С. Журавльовою, що “митне право, безперечно, є самостійною галуззю національного права, права, хоч і не комплексного характеру, яке за досить короткий термін, порівняно з іншими галузями національного права, трансформувалося з інституту (підгалузі) адміністративного права до самостійної галузі, що має специфічний предмет, метод правового регулювання, систему законодавства і посідає чинне місце в системі сучасного публічного права України” [7, 41].

Необхідно врахувати, як зазначає Є.В. Додін, що у XXI сторіччі “завдання, що вирішуються державою за допомогою митної справи значно розширились – з’явилась необхідність за допомогою організації митної справи забезпечити територіальний, ідеологічний і моральний захист країни, захист здоров’я населення, та ще вирішить ряд інших проблем, пов’язаних із національною безпекою країни” [8, 21].

Подібну позицію обстоює О.Ф. Ноздрачев, який вважає, що “без створення всеосяжної системи митного регулювання всього комплексу митних відносин неможливо забезпечити захист митного суверенітету та економічної безпеки ... активізувати зв’язки ... економіки зі світовим господарством, захистити права громадян, господарюючих суб’єктів та державних органів, а також слідкувати за дотриманням обов’язків в галузі митної справи” [9, 40].

Забезпечення розвитку митних правовідносин залежить від багатьох факторів, серед яких можна визначити наступні: зовнішньополітичний, економічний, правовий та соціальний.

У зв’язку з тим, що предметом нашого дослідження є правове забезпечення митних відносин, то проаналізуємо сучасний стан митних правовідносин. Аналіз сучасного митного законодавства дозволяє виявити недоліки правового регулювання митних відносин та запропонувати шляхи та перспективи їх удосконалення. Суттєва частина недоліків пов’язана як з невиконанням задекларованих принципів митної діяльності, так і невідповідністю вимогам часу щодо змін у митній системі, відсутністю практики застосування сучасного світового досвіду впорядкування митних відносин.

Визначивши пріоритетом зовнішньополітичної діяльності інтеграцію України до світового товариства була проведена плідна робота по приведенню митного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Результатом цієї роботи стала підготовка проекту нової редакції Митного кодексу України.

Верховною Радою України 3 листопада 2011 року в другому читанні та в цілому було прийнято Закон України “Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України” [10]. Проводячи загальну оцінку нової редакції Митного кодексу України саме з питань охоплення правового регулювання митних відносин слід сказати наступне. Прийняття нової редакції Митного кодексу України є, безумовно, кроком уперед у нормативному забезпеченні митних відносин, уніфікації процесу проходження митних формальностей та адаптації правового поля до європейських стандартів. Так, позитивними аспектами кодексу слід відзначити запровадження “інституту уповноваженого економічного оператора”, нормативне забезпечення використання інформаційних технологій у митній діяльності,

запровадження компромісу в митній справі, суттєве спрощення процедур проходження митних формальностей та ін. Важливим є саме охоплення правовим забезпеченням значного масиву митних відносин, які не були врегульовані Митним кодексом України 2002 року, та урахування перспективних напрямів митної регламентації.

Однак поряд із позитивними моментами слід назвати і суттєві недоліки нової редакції Митного кодексу України, серед яких: порушення правил законодавчої техніки та правил систематизації законодавства, наявність логічних та стилістичних помилок, відсутність єдності термінології як з національним, так і міжнародним законодавством, наявність значної кількості відсильних норм у тексті документа.

А.В. Мазур зазначає: “невдале означення або неточне вживання термінів, допущення суперечливих положень в законодавстві, зокрема митному, породжують зволікання, помилки й непорозуміння в юридичній практиці, у тому числі в судочинстві, заважають ефективному реформуванню всіх сфер державного і суспільного життя, ускладнюють процес удосконалення чинного законодавства. З іншого боку, примітивізація законотворення призводить до появи нормативних актів нетривалої дії, що більшою мірою породжують, а не вирішують проблеми суспільної комунікації” [11, 33].

Але поряд із недосконалою юридичною технікою, слід відмітити і ряд суттєвих недоліків у сфері правового забезпечення митних відносин у новій редакції Митного кодексу України. Так, наприклад, частиною 3 статті 416. (“Митний брокер”) передбачено, що “митний брокер має право декларувати товари, якщо загальна сума митних платежів, які підлягають сплаті за всіма поданими ним митними деклараціями, оформлення яких не завершено, не перевищує страхової суми за чинним договором страхування митної брокерської діяльності або розміру діючої фінансової гарантії виконання зобов’язань митного брокера.”

А частиною 3 статті 408 (“Особливі умови отримання дозволів”) визначається: “необхідною умовою для отримання дозволу на здійснення митної брокерської діяльності є наявність у підприємства договору страхування або фінансової гарантії виконання зобов’язань митного брокера на користь державного бюджету. Розмір страхової суми або фінансової гарантії не може бути меншим 300 000 євро. Страхування або фінансова гарантія виконання зобов’язань митного брокера застосовуються виключно для покриття ризиків діяльності митного брокера і не можуть бути використані в інших випадках забезпечення зобов’язань, передбачених цим Кодексом” [10]. Вищезазначені норми не тільки суттєво погіршують існуючий порядок отримання дозволу на провадження діяльності митного брокера, але і створюють передумови для закриття посередницького бізнесу та переходу в тінь значної чисельності підприємців, які надають митні послуги.

Недоречність запровадження цієї норми обумовлюється вимогою законодавця сплатити всі митні платежі на день початку митного оформлення. Так, “при ввезенні товарів на митну територію України суми митних платежів, нараховані митним органом, підлягають сплаті до державного бюджету платником податків до або на день подання митному органу митної декларації для митного оформлення, за винятком випадків, коли відповідно до цього Кодексу товари ввозяться на митну територію України зі звільненням від оподаткування митними платежами” (Стаття 297 “Строки сплати (виконання обов’язку по сплаті) митних платежів”) [10].

Ще одним недоліком нової редакції Митного кодексу України є відсутність ефективного правового поля для створення транзитної привабливості України. Так, нелогічним є виключення із заходів гарантування доставки вантажу митного перевізника, а також закріплення норми обов’язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів “при ввезенні підакцизних товарів на митну територію України та при переміщенні товарів цією територією прохідним та внутрішнім транзитом” (ч.2 статті 305 “Загальні положення щодо забезпечення зобов’язань перед митними органами”) [10].

Тому необхідно проводити подальшу роботу по удосконаленню правового забезпечення митних відносин. На нашу думку, слід визначити наступні перспективи розвитку митних правовідносин в Україні:

- вироблення сучасної митної ідеології та формування сучасної митної політики з урахуванням світової практики та процесів, що відбуваються у світовій економіці;

- реформування та вдосконалення правового забезпечення митних відносин повинно відповідати принципам та засадам адміністративної реформи, узгоджуватись з Концепцією реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей” [12];
- правове забезпечення митних відносин повинно враховувати вимоги часу та відповідати визнаним у світі стандартам митної діяльності;
- створення правового забезпечення для результативної та стабільної діяльності владних інституцій, які мають повноваження в сфері митних відносин, відповідно до їх завдань і компетенції та на конституційних засадах, модернізація управлінського механізму в галузі митної справи;
- розробка наукових рекомендацій, правове та організаційне забезпечення оптимізації структури державного управління митною справою, вдосконалення кадрового потенціалу із залученням сучасних методів підвищення кваліфікації працівників митних органів та обміну досвідом з іншими країнами світу;
- вдосконалення та спрощення проходження суб’єктами транскордонного переміщення митних формальностей за умови створення механізмів захисту економічних інтересів України, прав, свобод та законних інтересів громадян;
- широке запровадження в митну діяльність інформаційних технологій, у тому числі, електронного декларування та закріплення в Митному кодексі України та правових актах митних відносин, що виникають під час здійснення процедур проходження митних формальностей із застосуванням інформаційних технологій;
- вдосконалення кодифікованих актів законодавства (Податкового кодексу України, Митного кодексу України), законних та підзаконних нормативних, що регулюють митні відносини;
- створення ефективних механізмів попередження правопорушень у сфері митних відносин;
- вдосконалення правового та організаційного забезпечення наукових розробок у галузі митного права.

Проведення подальшої роботи по вдосконаленню правового регулювання митних відносин забезпечить приведення їх до європейських стандартів, створить умови для реалізації прав суб’єктами транскордонного переміщення та громадянами України, захистить національні інтереси України.

Таким чином, в умовах необхідності проведення в Україні реформування державного управління митною справою, пошуку ефективної моделі організації митної діяльності, створення політичних, економічних, владно-управлінських передумов партнерства бізнесу і влади, забезпечення прав, свобод та інтересів громадян актуальності набувають дослідження проблем правового регулювання митних відносин. Вирішення цих завдань неможливо без подальших наукових пошуків правової природи, характеру митних правовідносин, визначення кола їх суб’єктів.

Прийняття нової редакції Митного кодексу України є кроком уперед у правовому забезпеченні митних відносин. Проте варто наголосити на існуванні кола проблемних питань, що збереглись у новій редакції кодифікованого акта в галузі митної справи та які потребують якнайшвидшого розв’язання. Тому врегулювання в законодавчому полі всієї царини митних відносин з урахування досвіду розвинених країн, розроблення наукових рекомендацій, здатних оптимізувати існуюче правове забезпечення митних відносин сприятиме реалізації прав суб’єктів транскордонного переміщення, захисту національних інтересів України, наповненню державного бюджету України та створить ефективні умови для захисту митного суверенітету та економічної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С.С. Общая теория права [Текст]: учеб. 2-е изд., перераб. и доп. / С.С. Алексеев. – М.: Проспект, 2009. – 576 с.
2. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении: монография [Текст] / Р.О. Халфина. – М.: Юридическая литература, 1974. – 351 с.

3. Бакаева О.Ю. Таможенное право России [Текст]: учебник / О.Ю. Бакаева, Г.В. Матвиенко; отв. ред. Н.И. Химичева. – М.: Юристъ, 2003. – 427 с.
4. Прокопенко В.В. Понятие и особенности таможенных правоотношений [Текст] / В.В. Прокопенко // Митна справа. – № 4. – 2007. – С. 8–13.
5. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної праці: дис. на здобуття наук. ступ. д-ра юрид. наук [Текст]: 12.00.07 / Настюк Василь Якович; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2005. – 430 с.
6. Настюк В.Я. Про типологію митних правовідносин [Текст] / В.Я. Настюк // Митна справа. – 2006. – № 4. – С. 3–6.
7. Коломoeць Т.О. Митне право як складник системи новітнього публічного права України [Текст] / Т.О. Коломoeць, Г.С. Журавльова // Митна справа. – № 2. – 2006. – С. 39–42.
8. Додин Е.В. Возникновение и развитие таможенного законодательства в современной Украине [Текст] / Е.В. Додин // Митна справа. – № 2. – 2009. – С. 17–26.
9. Таможенное право: учебник / [Гравина А.А. и др.]; отв. ред. А.Ф. Ноздрачев; Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. – М: Вольтерс Клувер, 2007. – 688 с.
10. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України (нова редакція) за номером 8130 зареєстрований у 18.02.2011 року у Верховній раді України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
11. Мазур А.В. Основний кодифікований акт у галузі митної справи (пошук нормативно-правової моделі) / [Текст] / А.В. Мазур // Митна справа. – № 6. – 2010. – С. 32–38.
12. Про проект Концепції реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей”: Рішення Колегії ДМСУ від 29.10.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.customs.gov.ua.

УДК 351.94: 351.746.1 (477)

НАГЛЯД ПРОКУРАТУРИ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОННОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНИМИ ОРГАНАМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Прокопенко В.В., к.ю.н., доцент
Мудров А.А., здобувач

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робота присвячена дослідженню прокурорського нагляду за законністю діяльності митних органів. Висвітлюється позиція автора щодо розуміння повноважень митних органів, адміністративних повноважень. Відзначається роль нагляду як засобу забезпечення дотримання законів. Аналізуються правові засади прокурорського нагляду загалом та у відповідній сфері зокрема. Виявлено неузгодженості в нормативному регулюванні, можливі шляхи їх усунення. Наголошується на низькій оперативності та науковому опрацюванню галузевої правотворчості Генеральної прокуратури.

Ключові слова: повноваження митних органів; адміністративні повноваження; законність; нагляд; прокурорський нагляд; контрабанда; порушення митних правил; подання; протест.

Прокопенко В.В., Мудров А.А. НАДЗОР ПРОКУРАТУРЫ ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ЗАКОННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ТАМОЖЕННЫМИ ОРГАНАМИ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина
Робота посвящена исследованию прокурорского надзора за законностью деятельности таможенных органов. Освещается позиция автора относительно понимания полномочий таможенных органов, административных полномочий. Отмечается роль надзора как средства обеспечения соблюдения законов. Анализируются правовые основания прокурорского надзора вообще и в соответственной